

# NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 5. maja 1855.

List 36.

## Mnogoteri dobrovoljni sveti našim gospodarjem \*).

Ni pametno, da nekteri umni in veljavni možje, ki bi lahko mnogo k umnišemu kmetovanju pripomogli, se zato obotavljajo h kmetijski družbi pristopiti, ker vsak družbenik na leto nekaj malega (2 fl.) plačevati mora. Tisti pa malo ljubezni do domovine razodeva, in tudi njegova šparovnost ni ravno hvale vredna, če on zavolj majhnih potroškov občinski prid pospešiti zanemarja. Smel bi pa tudi skorej porok biti, da slehern, ki se s kmetovanjem ukvarja, če se on vsako leto pri posvetovanji kmetijske podružnice znajde in še kakošne bukve kmetijskega poduka prebira, ki mu jih podružnica rada posodi, bo za tiste krajcarje kaj obilno odškodovan, ki jih on kot ud na leto odrajuje.

Kaj pa je poklic kmetijske družbe? Nje poklic je ljudi po deželi z umnišim kmetovanjem soznaniti, da bi si iz zemlje obilniše ali saj toliko pridelkov pridobivali, kolikor jih njih neogibljive potrebe zahtevajo. O kmetovanji z danjih časov ni zadosti, da sin take kmetuje, kakor je kmetoval njegov oče ali pa ded, marveč je treba, da je on v tej reči bolj izurjen. Sveti očak Abraham je njega dni bil bogat; naj bi pa on zdaj na svet peršel, bi mogel drugači premoženja iskati, kakor ga je takrat iskal; zakaj on je stanoval v prostorni in rodovitni zemlji, kjer je svoje čede pasel, da so se morda še le res nekaj tednov na poprejšne pašnike vernile. Zdaj pa, ko so tisti kraji z ljudmi in vami napolnjeni, bi se javalne s čedo tako dalo kolobariti. Tudi naši spredniki, ki so marsiktero petico v žepu imeli, če bi se skozi tamne vrata groba h kmetovanju povernili, bi se mogli v kmetovanji marsikakošne stvari znovič učiti. Le zastran obleke bi nam bilo svetovati, da bi pri šegi naših starih ostali. Oni so si obleko iz domačih pridelkov omišljevali, ki je več let terpela in dobro varovala truplo marsiktere vremenske negode. Ako bi si pri naših sprednikih bil kakošen hlapčon sukno kupoval po 6 gold., bi bili vsi enoglasno terdili, da je prismojen, in če bi se bila kaka dekla v pajčolan zavijala, bi jo bile tovaršice s prismo do kerstile. Kolikor manj bi se potratilo, in koliko bi ljudem za neogibljive potrebe dnarjev ostajalo, naj bi se oni le potrudili k pametni obleki po stari šegi iz domačih pridelkov se poverniti! Vsaki lahko spozna, če se le nekoliko okrog sebe ozrè, da vse okolščine, v kterih se najdemo dan današnji, neogibljivo tirjajo, da se umniši kmetuje; zakaj v naši deželi se je v 50 letih ljudstvo čez polovico pomnožilo, in ker ljudje razun natornih potreb si še obleke kupujejo iz pridelkov ptujih krajev, so se tudi potrebe za več kot polovico pomnožile.

Po meri večega števila ljudi bi se mogla tudi zemlja mnogo čez polovico razstegniti, da bi ljudje revšine in stisk zavarovani bili. Al to ni mogoče, ker zemlja svojo velikost stanovitno ohranjuje.

— Povsod semtertje še marsikak lep kos neobdelane zemlje leži, iz kterega se je dosihmal malo dobivalo vžitka, in ravno v takih ledinah tiče bogati zakladi, kterih je treba na dan spraviti. Tako je, na priliko, pri nas, med Blokami in Metljami, zal zaklad na lepi ravnini, kjer živina poleti žejo in lakoto terpi, in kterega se dozdej še nihče ni dotaknil. Lepo število molznih krav bi se lahko iz te ravnine v hlevih preživilo, ako bi se tu na podertijo starih malopridnih presoj vpeljalo umno kmetovanje, s kterimi bi se zemlja silila, v obilni meri za ljudi in živino iz svojega naročja darovati žlahnih pridelkov, od kterih dosihmal tu ni še sledú bilo.

Zemljo toraj silno silno nadleževati, da mnogo mnogo več in boljših pridelkov rodi, kakor bi jih ona sama po sebi donášala: se pravi umno kmetovati. Tisti pa, ki marljivo pazi, da nikdar več ne potroši, kot se s pridnim in razumnim kmetovanjem pridobiva, se brez ozira, ali je njegovo posestvo majhno ali veliko, priden kmet in razumen gospodar imenuje. Tak gospodar si zraven navadnih davšin ne bo še sam sebi družih nakladal in nepotrebnih pri hiši ne bo terpel. Umen gospodar ozir svojih travnikov in posebno svojih njiv nikdar ne bo pozabil tistega imenitnega vodila, ki veléva: da mora zemlja, kolikor se je od nje vžitka dobilo, toliko od drugod pomoči prejeti, kajti ona je molzni kravi podobna; če kdo kravo le molze, zraven pa ji slabo klajo daje ali da celó strada, ne bo le od nje malo in slabega mleka dobival, temuč bo tudi kravo zgubil. (Konec sledí).

## Gospodarske skušnje.

*Kako naj se koruzna slama rabi za presno klajo.*

Gotovo je, da je ni presne (frišne) klaje, ki bi prekosila presno koruzno perje in stebila v tečnosti, posebno za molzno živino. Premlada pa ni tako dobra, ker je preveč vodena; večidel je tedaj prav, da se tako dolgo čaka, da cvesti začne. Do tega časa naj se poklada raji nemška (lucernska) ali pa navadna detelja. Če je bila koruza za klajo prav gosto sejana, niso stebila tako debele, da bi se ne mogle kositi; sicer pa je treba jo žeti ali s kratkim nožem rezati; koj potem se koruza, kolikor se je je našelo ali nakosilo, zveže v snopiče in s polja spravi. Vselej se mora, preden se ta slama živini poklada, razrezati na drobno tako, da je ta rezanica 3 do 4 pavce dolga. Če se je v jeseni še zmerzline bati, se mora vsa koruza pokositi ali požeti, v snopiče povezati in kakor žito v kozolce djati ali v síave (mandeljce) zložiti. Rujava farba, ki jo potem slama dobí, ne zmanjša nič njene tečnosti.

Poklada naj se pa živini takole: 1) Perja posebej in stebel spet posebej nikdar živini ne dajaj, če hočeš, da ti vse pride na dobro. 2) Same koruzne slame nikdar ne dajaj, ker to, kar ji gnjilca manjka, se mora s tretjino kake druge klaje nadomestovati, postavimo, z navadno nemško ali turško deteljo, grahorco itd., da je potem popolnoma tečna. Naj bolj

\*) Iz govora, s kterim je predsednik kmetijske podružnice v Ložu, precastiti gosp. fajmošter Jož. Bevk, začel posvetovanje te podružnice 10. dan p. m. Vred.

pa se zraven priležejo lanéne ali ogeršične preše (perga) in sicer na 100 funtov koruzne slame 1 funt, ali poldrugi funt tacih preš (take perge). Kdor tako ravna, se mu ne bo pritožiti zoper drisko, ktera živino večidel prime, če se koruzna slama sama predolgo kermi.

### Gospodarska novica.

Pri undanjem poskušinskem oranji v Badnu, od kterega smo govorili v 33. listu, se je skušalo 23 kmetov. 8 jih je darila prejelo.

### Kratkočasna povestnica.

*Kolikor glav, toliko misel, in kaj pride iz tega, ako se vsakemu njegova volja spolne.*

Prigodba iz kmetov.

Povedal vam bom povestico iz kmetov, ki se je primerila na Nemškem, pa bi se znala tudi pri nas zgoditi. Smejali se bote, pa je nisem prestavil le za smeh, tudi dobre zernica poduka ima v sebi, ktere vam bojo spričale resnico tega, kar na čelu tega spisa zapisano stoji. Čujte!

V neki fari na kmetih so se bolj premožni farani pogovorili, za véliki oltar novo podobo sv. Antona malati dati. Priporočen jim je bil neki malar, ki je znal posebno očitne farbe dajati podobam, in ki zraven tega ni svojoglaven bil, ampak si je od ljudi tudi dopovedati dal, ako so želeli kaj po svoji volji. Gospod fajmošter niso imeli nič zoper malarja, le to so svojim ljudém svetovali, naj prepustijo malarju, kakor misli, da bo podobo sv. Antona naj bolje napravil. „Za svoj dnar ne bomo pustili malarju nje go ve terme; saj vémo, kako ti mojstri včasih vse skazé, ako se jim prav ne dopové, kako naj bo“ — odgovorí eden izmed mož, ki so se zavezali malarja plačati, in vsi drugi mu prikimajo.

Fajmošter, ki so že večkrat imeli s temi terdimi glavami opraviti in jih niso mogli nikoli prav pod en klobuk opraviti, jim nalaš nobene besede več zoper ne govore, rekoč: „ljubi moji, saj ste pametni možje; storite tabart popolnoma po svoji volji“.

Rečeno storjeno. Malar pride, in ker je šolsko poslopje nekaj tednov ravno prazno bilo, in ker so hotli, da jim malar novo podobo hitro izdela, mu dajo sv. Antona proti tem malati, da jo mala pri njih domá — v šolskem poslopji, kjer ima lahko tačas tudi svoje stanovanje.

Izperva se malar brani tú malati, ker pravi, da nima vsega orodja tukaj tako pri rokah, kakor domá; ker mu pa bolje plačilo obljubijo, če se njih podoba v njih vasi izdelá, se naposled vendar udá, in pride čez tri dni z vso pripravo k njim na deželo.

Pred vsim drugim so mu pa enoglasno veléli, da mora sv. Antona kot prav postavnega moža, 6 čevljev velicega, narediti.

Štirje tedni so pretekli. Zdaj pustí malar pervikrat podobo viditi enemu tistih mož, ki so mu naročili novo podobšino izdelati. „Veste, gospod — mu ta reče — da mi dopade podoba; le nekaj vam imam očitati: prešička, ki ga ima sv. Anton zraven sebe, niste prav zadeli, vi ste ga belega naredili, pa poglejte moje živinčeta, in tako bi tudi tega jez rad imel, da bi bil šarec, namreč černalisast“.

„To se lahko z malim popravi“ — mu odgovorí malar — „da boste zadovoljni“.

Drugi dan je imel prešiček že černe lise po životu, kar je bilo očetu Matjažu prav po volji. Zdaj pa je še želel, da bi pred sv. Antona namalal še njegovo hišo z veliko lipo, ktera pred hišo stoji in ktera vso vas zaljša.

Malar storí tudi to in namala hišo in pa lipo, da za hišo sv. Anton tako stoji, da se mu noge nič več ne vidijo.

Čez en dan pride tudi kovač, ki je pridal tudi svoj delež za podobo, in želi, da bi malar tudi njegovo hišo spravil na podobo. Malar mu storí to za en goldinar po-

boljška, namala na levo stran une hiše tudi kovačevo hišo z napisom: „tukaj se dobro kuje“.

Kmaló za tem pride stari organist in ko vidi Matjaževo in kovačevo hišo na podobi, mu velí, naj saj tudi farno cerkev od deleč na en griček postavi.

Tudi to storí malar in na desno sv. Antona, precej visoko, izmala cerkvico. Tako je tudi temu vstregel, in na podobi, kjer je izperva bil namalan le sv. Anton s prešičkom, kakor se navadno mala, ste stale zdaj že dve hiši s košato lipo od spred, zadej bolj od deleč pa farna cerkev. Sv. Anton je bil le do kolen še viditi.

(Konec sledí.)

### Za poduk in kratek čas.

*Stare vraže še dandanašnji ljudstvo moré.*

(Konec.)

Če je kmetič naš ravno dobre volje in ga na to spomniš, ti bo še kaj skrivnejšega povedal: „Ko bi že le kmalo „ti copernici kremplji odleteli, da bi ne mogla več rešetariti po meglah. Ko je enkrat s hudičem v zvezi, je neče „za nobenega zlodja kraj biti. Ko bi ti vedil, kaj se ji je „unidan zgodilo, bi rekel, nikoli več ne bo hodila. Prinese „domú mertvaških kostí in žeblicev iz britofa, namaže se s „hudičevo žavbo. Pred ognjišče se vstopi in na žerjavici „kuha mertvaške kostí v pepelnatem čepu, s kuhavnico „meša divje zeliša, konjske fige z mačjo dlako in hudičevim repom; v piskru se kuha, vre in kipí, da pene po „žerjavici leté, hitro prilije žveplja in hudičevega olja. Zdaj „kar hlapne po čepu in ko že vse skupej zmeša, se še le „spomni, da ni nič kačjega mleka prilila; toda prepozno! — „vnelo se je in po vsi kuhinji je plamen švigal. Baba upije „kot da bi svinje derlí. Urno priletita mož in hlapec, potegneta jo iz ognja pa gorí kakor suha butara. Veržeta „jo v koritu, nju ni peklo, na babi je pa še v vodi vse „gorelo, dokler je bilo kaj canj na nji. Tako jo je osmodilo, da se je meso z nje majilo, pa lasje so ji ostali. „Pravijo, da je bil hujsi ogenj kot ga ima hudoba v peklu. „Pa misliš, da jo je to kaj spametovalo? Komaj pride na „noge, je šent že spet v megli. Vse jo poprašuje: kje da „je zadnjič bila? Ko zvedó, da se je tako prečudno ohranila, sklenejo pojedinjo napraviti. Ko se toča iztrese z „megle, se peljejo naravno na Ogersko, tam jim je hudoba gostje napravil. Jedle so, kar je kteri bolj dišalo. „Kar je bilo dobrega in sladkega, je hudoba iz tistega, kar „je toča pobila, skupej nanosil. So pohali in cverli na scopranem maslu, da je vse okoli dišalo. Objedle bi se bile „kmalo sladkoustne babe nad sladkarijo in figami. Vsaka si „je nekaj v aržat spravila za drugi dan. Ponoči pa na „loparji nazaj prijezdi. Možu vtakne nekaj sladkarije v „aržat, nekaj jo pa še hlastno pojé, kar ji ostane pa v „škatljico zaprè. Zjutrej ko se zbudi, pravi možu, kaj mu „je dobrega prinesla iz unajne dežele? Mož radoveden „seže v aržat; pa kaj ti ven izleče? konjske fige so bile, in bilo jih je še polna škatljica, kar jih je od sinoči „babi ostalo“.

Tako \*) še govori pri nas priprosti kmet in kar o tem govori, se ga je iz mladih nog prijelo, ko je še bil otrok in je slišal pripovedovati od strašnih pošast in od copernic, da ga je groza bilo. Kvasili so mu na sveti večer kaj se prečudnega o polnoči zunej godí; pravili so mu od prikazin, da so mu lasje pokonci stali. Gotovo pa niso na sveti večer pozabili povedati, kako je Blažon v late hodil copernice gledat, ali kako si je Boštè 9 let svoj stol delal. Naredil ga je iz 9 možkih lesov, delal ga je skrivaj v posebnih svetih urah. Z njim gré na sveti večer o polnoči v cerkev, da bi vidil: koliko je copernic v fari. Koj za uratmi se na-nj vstopi in glej! ko mašnik povzdiguje, se copernice, naj so že meglene ali mlečne, nazaj obernejo

\*) To ni izmišljeno, ampak je od besede do besede resnično.